

BULLETIN

van de Historische kring

HET LAND VAN HERLE

OPGERICHT 4 APRIL 1945

Twee-maandelijks tijdschrift ter versteviging van het contact tussen de historische beoefenaars en historie-belangstellenden, wonende in het oude Heerleener land.

HET KAPELLETJE BIJ *Leenhof*

OP het uiteinde van de heuvelrug, die zich van Schaesberg zuidwaarts tot halverwege Heerlen uitstrekt, staat 't Linder Kapelke, het kapelletje van Leenhof. Het staat daar op een punt, dat een prachtig uitzicht zou bieden op het keteldal van Heerlen met zijn zee van huizen, indien het uitzicht niet belemmerd werd door dennebomen, die op de zuidelijke helling groeien. Deze verbergen ook het gebouwtje, dat alleen van de oostzijde zichtbaar is, zodat de voorbijsnellende reizigers er slechts een vluchtige blik op kunnen werpen.

Het is een eenvoudig gebouwtje, zonder enige opschik, maar een monument van degelijkheid, dat zijn onbekende meester eer aan doet. De tand des tijds heeft er nog geen sporen in achtergelaten. Het heeft de vorm van een rechthoek met een halve zeshoek, gevormd door de uitbouw van de achtermuur, er tegen aan. Het is opgetrokken van grijze breuksteen, die past bij het vestingachtig uiterlijk, die de twee kleine, hoog aangebrachte, ronde venstertjes er aan geven. De voorgevel geeft iets meer te zien. Het bovenste gedeelte er van is van mergelblokken en baksteen gebouwd, terwijl de top wordt afgesloten door een steen in de vorm van een kruis. De oorspronkelijke, bij het gebouwtje passende ronde deur is in 1938 vervangen door een grote traliedeur met een klassieke omlijsting van hardsteen. Boven de deur bevindt zich een gevelsteen (hij is imitatie; de oorspronkelijke steen is aan de binnenzijde van de kapel ingemetseld), die de familiewapens van Schaesberg en Wachtendonk vertoont, verbonden door een baronnenkroon en daarboven een steen met het opschrift : FLOS CARMELI VIRGO PUERPERA ORA PRO NOBIS, waaruit blijkt, dat het bedehuis is toegewijd aan de Moedermaagd, Bloem van Carmel. De inwendige ruimte is door de dikte der muren klein. Ze wordt voor de helft ingenomen door het altaar, dat een Mariabeeld draagt en de communicabank, zodat er slechts weinig plaats is voor wie er de H. Mis willen bijwonen.

Het bouwjaar van de kapel vinden we niet vermeld, maar de gevelsteen laat ons dit bij benadering bepalen. De familiewapens wijzen als stichter aan Johan Frederik, die van 1619 tot 1671 de eerste gebiedende heer der heerlijkheid was. Hij was in 1624 gehuwd met Fernanda van Wachtendonk, die in 1644 overleed. Daar Johan Frederik in 1637 in de baronnenstand werd verheven (vóór dien was hij Jonkheer) en hij in 1647 een tweede huwelijk aanging met Maria van Heimbach, moet de bouw plaats gevonden hebben tussen 1637 en 1647. Het feit, dat de medestichteres de laatste jaren van haar leven aan een slepende ziekte leed en dat zij stierf te Wallbeck op een bedevaart naar Kevelaer, die — zo getuigt haar echtgenoot — zij zich zeer aandachtig had voorgenomen, teggigt de veronderstelling, dat de bouw van het kapelletje de vervulling is van een gelofte in verband met de ziekte. Het bouwjaar zou dan vallen tussen 1644, het jaar van het overlijden van de barones en de hertrouw van haar echtgenoot in 1647.

Ruim drie eeuwen prijkt het kapelletje op de heuveltop, maar de kronieken vertellen weinig over zijn lotgevallen. Toch is er geen twijfel aan, dat het vanaf zijn stichting een middelpunt van Maria-devotie is geweest. Als bewijs daarvoor kan dienen een schrijven van de assistent-provinciaal der Carmelieten aan de vertegenwoordiger der orde in Rome, gedateerd 28 januari 1685, waarin wordt medegedeeld, dat op het feest van Maria Hemelvaart de gelovigen in grote getale naar de kapel op de Carmelberg komen om er de H. Mis bij te wonen, waar een pater Carmeliet uit Aken een preek hield over het scapulier tot een bijna ontelbare menigte. Daar konden de gelovigen bij die gelegenheid een volle aflaat verdienen en bovendien iedere zondag een aflaat van 100 dagen, als ze het kapelletje godvruchtig bezochten. In hetzelfde jaar maakte pastoor Renkens van Heerlen een stichting, krachtens welke zijn opvolgers iedere zaterdag de H. Mis moesten opdragen in het kapelletje, dat destijds nog tot die parochie behoorde. Ook de kleinzoon van de stichters, Frederik Sigismund Theodoor van Schaesberg maakte in 1700 een stichting voor de kapel, die bediend moest worden door de slotkapelaan. Deze stichtingen zijn in het vergeetboek geraakt, waarschijnlijk in de franse tijd.

Volgens Sleinada (pseudoniem voor A. Daniels van 1772—'99 pastoor te Schaesberg) hebben de beruchte Bokkenrijders er samenkomsten gehouden.

In het begin der vorige eeuw was de Maria-devotie in de kapel in verval geraakt. Ze werd door kapelaan Römken, die van 1845—'63 dit ambt vervulde, weer in ere hersteld. Hij zorgde voor een nieuw altaar, een communiebank en andere benodigdheden voor het houden van godsdienstoefeningen. Ook kocht hij het Maria-beeld, dat er thans staat. Hij organiseerde de „Maiandacht” (Duits was de taal in de kerk), die sedertdien niet meer onderbroken is. Hij las gedurende de maand mei er elke morgen de H. Mis, zoals het thans nog geschiedt.

Pastoor Meulenberg, herder te Schaesberg van 1865—'86, zette het werk van kapelaan Römken voort en hield er op de zondagnamiddagen een preek. Daar hij een beroemd kanselredenaar was, had hij steeds een groot aantal toehoorders.

Sedert 1856 komen de studenten van Rolduc er in de maand mei een

H. Mis bijwonen, die de directeur er leest, daarna is er een déjeuner-champêtre.

Op 22 mei 1938 vond bij de kapel de toewijding plaats van het dekenaat Heerlen aan O.L. Vrouw door Mgr Lemmens, waarbij ca. 30.000 mensen uit alle parochies van het dekenaat aanwezig waren.

Bij die gelegenheid werd de zorg voor de kapel toevertrouwd aan het „Comité van het Leenderkapelke”.

Daar de kapel gelegen is op grond, die tot het kasteel behoorde, was zij eigendom van de heren van Schaesberg, totdat deze hun bezittingen verkochten aan von Brauchitz uit Rimbürg, die daarmede eigenaar van de kapel werd. Na de jongste oorlog werden diens bezittingen overgedragen aan het Beheersinstituut. Dit verkocht de kapel met het omliggende terrein aan het Comité, welke koop naderhand door von Brauchitz werd aanvaard.

J. J. JONGEN

DE MEI-DEN-PLANTING

*

EEN FOLKLORISTISCH GEBRUIK VROEGER OOK TE HEERLEN

*

WANNEER men ieder jaar weer opnieuw rond de meimaand in kranten en tijdschriften, ja zelfs voor radio en televisie, leest, hoort of ziet, welke zeden en gebruiken zo al in vervlogen tijden in onze provincie plaats hadden en waarvan er momenteel nog enkele in zwang zijn, dan kunnen we veilig aannemen, dat de lezers c.q. kijkers zo zachtjes aan hiervan op de hoogte zijn. Het is echter wel de vraag of de niet-ingewijden zich een beeld kunnen vormen van de oorsprong dezer oeroude gebruiken en gewoonten.

De mei-den-viering hoort eigenlijk thuis in de periode van het *Lentefeest*, dat zich uitstrekt tot na Pinksteren. In het midden van de feestviering staat het symbool van de genius der groeikracht, van het welig uitbottende jonge leven ¹⁾. Reeds in de grieks-romeinse oudheid werden op bepaalde tijden en bij bepaalde gelegenheden huizen en stallen van twijgen en boompjes voorzien ter bescherming tegen ziekten en boze geesten ²⁾.

In oorsprong was dit bedoeld als een hulde aan de heidense godin Maja of Maiesta, die in de romeinse mythologie wordt voorgesteld als de godin van de wasdom en de vruchtbaarheid ³⁾. Later, na de triomf van het Christendom, is de betekenis van dit gebruik hoofdzakelijk veranderd in een plechtigheid ter ere van de patrones der parochie (St. Brigida-boom te Noorbeek).

In de heidense tijd was de verering van de lente het zinnebeeld der

vruchtbaarheid over geheel Germanië en Gallië. Zelfs na de prediking van het Christendom ging de jeugd van beiderlei kunne vrolijk verder het lentefeest naar oude trant te vieren. Zingend en springend trokken de jongens en meisjes met de „heilige” boom door dorpen en steden, plengden wijn of bier ter ere van de lentegodin en als de boom eenmaal gepland was, vormden zich spontaan minnekozende paren, die Maja of Freya in liederen en dansen hulde brachten. Dat het bij deze huldiging wel eens min of meer „heidens” toeging valt licht te begripen.

Het is onnodig te zeggen, dat dit bij het opkomende Christendom verzet uitlokte. De invloed hiervan vond dan ook zijn weerklank in de strijd tegen de meiboom. Dientengevolge werd een Kruisprocessie ingevoerd, die tot doel had het paganistisch vruchtbaarheidsfeest te verdringen. Momenteel trekken gedurende de Paastijd op de drie Kruisdagen nog de processies door limburgs beemden en velden. Hierin wordt tot drie-maal toe in de litanie van Alle Heiligen de smeekbede herhaalt, dat God de vruchten der aarde moge geven en behouden. Het heilzame gevolg van deze kruisverering in de 5e en 6e eeuw is geweest, dat de drie Christelijke boetedagen — eeuwenlang geboden vastendagen — het heidens vreugdebetoon bij de komst der lente goeddeels verving.

Maar niets is taaier in het bestrijden dan de volkstraditie. En nergens is de overlevering vaster in de bodem verankerd dan in ons dierbaar gewest. Vanzelfsprekend werden de drie kruisdagen door onze katholieken met de Moederkerk meegevierd; hun lentefeest echter lieten ze zich niet ontnemen. Trouwens momenteel, na honderden jaren, die sindsdien vervlogen zijn, is de heidense oorsprong van het meifeest geheel in het vergeetboek geraakt ⁴).

De grote meiboom werd meestal gepland midden op de markt of het dorpsplein. Niet zelden was de stam tot aan de bladerkroon van takken ontdaan en afgeschild, terwijl alleen de top prijkte met volle bladerdos. Maar steeds was, of beter gezegd is, daar waar het gebruik in zijn oorspronkelijke vorm behouden bleef, de mei met kransen en linten versierd. Ook gebeurde het wel, dat de kroon bovendien met koek en vruchten en vooral met eieren — symbool der vruchtbaarheid — werd getooid. Vervolgens prijkt er doorgaans een wéérhaan boven in de top, die het zinnebeeld vormt van afweervogel van boze invloeden en daardoor onrechtstreeks ook weer het vruchtbaarheidssymbool is ⁵).

Ook kunnen we deze mei-den nog in andere folkloristische gebruiken, zoals de *oogstméi*, die de laatste vracht hooi siert, wanneer de oogst wordt binnengehaald. Dit gebruik werd in een iets andere vorm verleden jaar in de gemeente Bocholtz weer ingevoerd. Het verschil ligt hierin, dat niet het einde van de hooitijd, doch het einde van de oogsttijd wordt gesymboliseerd ⁶). Ook de *richtmei*, die op het dak geplaatst wordt, als men „gericht”, d.w.z. het huis onder de kap gebracht heeft, zien we nog veelvuldig in onze provincie. Ook hier is de boom weer gesierd met linten en slingers. Jammergenoeg zien we de laatste tijd hiervoor ook wel onze nationale driekleur gebruiken ⁷). Het is onnodig te zeggen, dat ook bij deze gelegenheden het feestelijk karakter op de voorgrond treedt, terwijl bovendien aan het gerstenat een ereplaats wordt toebedeeld.

Een der bijzonderheden van de mei-den is voorts, dat volgens oud gebruik de boom. . . . gestolen dient te worden. Hier houdt men momenteel nog steeds de hand aan. Soms heeft men de toestemming hiervoor, anderen vatten dit sportief op, alhoewel er ook zijn, die hiertegen in verzet komen. Vanzelfsprekend spruiten uit deze laatste groep dan ook de processen voort, waarbij de „rovers” zich te verantwoorden hebben voor de rechter. Het zijn juist deze stukken, die ons voor Heerlen het bewijs leveren, dat dit oeroude gebruik ook hier eens één van de voor-naamste feesten is geweest.

Zo zien we, dat in de „genachtinghe” van 7 mei 1714, onder aanwezigheid van de schepenen Croon, Hokels en Pelt, een dergelijk proces aanhangig wordt gemaakt:

„Den Heere Hoogh Drossard remonstreert (betogen) hoe dat Sr. Poyck heeft coemen claegen hoe dat hem bij nacht ende ontijde is affgekapt worden eene Beuck ende dat deselve voor het huys van de wed. Peter Vraetzen aenden Ghijsen voor eene mej is worden geplant; versoect dat dese Meyboom in arrest ende verseeckeringe alhier binnen Heerle sal worden gebracht om geexamineert (onderzoek) ende daer op te passen een stuck boven van den voors. Mey affgesaeght al meede dat de voors. wed. Peter Vraetzen, haeren man ende kinderen ten gelegenen daege sullen koemen verclaeren onder eede doer wym dat desen mej gepland ende opgericht is worden ofte anders dat sij daer voer responsabel (verantwoordelijk) sal weesen.

Decreet:

Wordt den Boode g'authoriseerd (machtigen) om den qter Meyboom beuck deur eene karre herwaerts naer Heerle te voeren, mitsgaeders te bedaege de personen in deese gemelt, ten einde van comparitie” (verschijning in rechte)⁸⁾.

In dezelfde vergadering wordt nog eenzelfde geval ter tafel gebracht. Het strijdtoneel verplaatst zich thans van Heerlerbaan naar Valkenhuizen. We zijn geneigd om hieruit de conclusie te trekken, dat ieder gehucht zijn eigen mei-den had, ofdat de jonkheid van de Locht of Spekholzerheid in dit laatste geval de hand heeft gehad. Op bladzijde 624 van hetzelfde register lezen we:

„Idem Heere drossard remonstreert vans gelijcken hoedat seeckeren Gerret van Nuijs heeft komen klaegen hoe dat hem eenen esschenboom bij nacht worden affgekapt ende staet opgericht op den hoff van Falckerhousen; versoeckende des weegen arrest ende verseeckeringe opden voors. mey ende dagement tot laste van den halffwin van Falckerhousen, desselffs huysvrouwe ende dochters om haere verclaeringe hier over te coemen doen.

Decreet:

Fiat ut ante” (dat het geschiede als boven)⁹⁾.

Het jaar hierop volgend zal de traditie zeker doorgang hebben gevonden. De jonge mannen hebben nu echter beter uitgekeken voor wat betreft het kiezen van de boom. Het slachtoffer heeft de jeugd haar spel laten spelen; misschien heeft hij er zelfs plezier aan gehad. In ieder geval is uit dit jaar geen proces bekend, dat over deze materie handelt. Anders wordt het in 1716. De mei-jongens zijn dit jaar op roof uitgeweest in de laan van kasteel Schaesberg. In de zitting van 7 mei 1716, waarin de schepenen Hokels en Pelt recht moesten spreken, lezen we de volgende passage:

„Den heere hoogh Drossard deses lants geïnformeert (inlichten) zijnde hoe dat tusschen den 27 en 28 April lesleeden ontrent het huys van Schaesbergh bij nacht ende ontijde is affgesaeght worden uit eene alee enen Dennen Boom welke is wegh gebrocht ende opgericht worden voor eenen meyboom voor het Huijs van Passart Nieuwenhaegen, alwaer dit houdt (boom) oock is worden achterhaelt

ende door den boode Boijmans gearresteert gelijk den selven relateeren (rapportieren) sall ende tot uytvindinge van de daeders soo wort alhier geexhibeert (overleggen) interrogatorien (vragenlijst) met versoek dat de getuigen daer inne genomineert (genoemde) ad statium (op staande voet) mogen worden bedaeht om ten eynde van informatie daer over verhoort te worden ende dat aen den boode mach worden belast om eene karre te commanderen (bevelen) ten eynde desen affgecapten meyboom ten huys vanden momboir des heeren (zaakgelastigde, voorgd) in verseeckeringe mach worden gebracht.

Decreet:

Fiat die versogte verhooringe tegens den 9den deeses met last op den boode om de personen van Thijs Stijfs, Jan van Diest, Elisabeth Bertrand, de meijt var. Passaert Nieuwenhaegen, Lenart Bertrand, den soon van Dirk Dirks, Lennert Degens, Nys ende Jan Vreuls, ten dien einde te bedaege en te besorgen (zorgen) dat den afgesaegden en ontvoerden denneboom alhier gevoert werde omme etc." 10).

Aangezien er geen van de vorengenoemde beklagden is komen opdagen om gehoord te worden c.q. een nadere verklaring af te leggen omtrent de gebeurtenissen, worden allen weer opnieuw voor het gerecht gedaagd en wel op 18 mei 1716.

Thans is het schepenaantal verdubbeld. Aanwezig zijn de heren Croon, van Ocken, Hokels en Pelt. Tengevolge van het niet verschijnen de eerste keer, vallen alle beklagden alvast in een boete van een halve goudgulden, hetgeen in die tijd al een behoorlijke waarde vertegenwoordigde. Het ter zitting verschijnen van de gerechtsdienaren moest uiteindelijk ook betaald worden. In het verslag van deze vergadering lezen we:

„Den heere hoogh Drossard deses Lants nomine officii (ambtshalve) informant hebbende tot informatie over het affcappen vanden Dennen boom ontrent het huys van Schaesbergh de getuygen ten eynde van verhooringe ende sulx op den 9 deses sonder datter eenige der getuygen in de geexhibeerde (overleggen) interrogatorien (vragenlijst) uytgesteeken ten voors. gelimiteerde (vaststellen) daege zijn gecompareert, versoekt ten dien eynde panael (lijfstraffelijk) herdaeghesl ende dat de gebreckige in de costen mogen worden gecondemneert (veroordeelen).
Decreet:

Scheepenen condemneeren (veroordeelen) de gebreckige ieder in enen halven goutgulden lastende aen deselve om ten eynde van verhooringe te compareeren heeden" 11).

Ook deze tweede zitting leverde voor de schepenen geen enkel resultaat op, of het moest zijn, dat ze het boetebedrag verdubbeld zagen. Door het weer niet verschijnen van de aangeklaagden, moest in de volgende vergadering een nieuwe datum worden vastgesteld, waarop de hardnekkige achterblijvers dienden te verschijnen. Zo werd in de „genachtinge" van 2 juni 1716, onder aanwezigheid van de schepenen Croon, Hokels en Pelt, bepaald:

„Den heere hoogh Drossard deses Lands nomine off: informant tegens eenige geciteerde (gedaagde) getuygen in den geexhibeerde intendit uytgesteeken over het affcappen van den Denne boom ontrent het huys van Schaesbergh versoekt dat de gecondemneerde tot betaalinge hunner boete mogen worden geexecuteerd (vonnis voltrekken) ende dat de gebreckige getuygen mogen worden herdaegt ten eynde van verhooringe op peene (straffe) dat de gebreckige sullen worden gecondemneert in enen goutgulden.
Decreet:

Fiat herdaegingen ten cynde van verhooringe tegens den 11e deeses s'morgens ten half neegen" 12).

Naar alle waarschijnlijkheid zijn op deze 11 juni 1716 de getuigen komen opdagen, aangezien we na deze datum niets meer hierover in de gerechts-

rollen vinden. De boete zal wel te hoog opgelopen zijn om nog verdere risico's te nemen. Jammergenoeg zwijgen de archieven omtrent de uiteindelijke beslissing.

Het duurt nu 19 jaar vooraleer we weer een soortgelijk proces tegenkomen. Hieruit zien we, dat lang niet alle eigenaren van bossen cq. bomen weigerachtig stonden tegenover deze diep ingewortelde traditie. Het is helemaal niet ondenkbeeldig, dat de aanklager in het nu volgende geding, vroeger zelf dit grote feest heeft meegevierd. In de „extraordinaer genachtinghe”, gehouden op 6 mei 1735, in het bijzijn van de schepenen Croon, Lamberts en Bronsraad vinden we de navolgende aanklacht op schrift gesteld:

„Den Heere Hoogdrossard deeses Lands no:off: in ervaeringe gekoomen zijnde hoe dat des nachts tusschen den 30 April ende den eersten deeses loopende maendts van Majj eenen Elsenboom is worden afgesaegt ende gestoolen uyt eene weijde gelegen inde Caumergatzen, toebehoorende aen Joannes Conrardus Bour ende denselven voor eenen Meyboom benefens noch eenen anderen is worden geplandt voor de deure van het huys genoemt de Croon binnen Heerle ende want den informant hem ampstweegen over dier gelijcke notoire (openbaar) diverijen moet laeten gelegen vallen, soo exhibeert alhier reelijck (gerechtvaardigd) interrogatorien met versoeck dat gemelten joannes Conrardus Bour ende Ferdinant Kelle moogen worden bedaeft om met believen van U:Ed: daerover instantelijck (met aandrang) onder eede verhoort te worden ende mits uijt de depositie (antwoord) van gemelten Conrardus Bour het feijt in deesen sal coomen te consteeren (vaststaan) soo versoeckt meede ordonnantie opden Boode om de aanweijdinge en designatie (aanwijzing) van dito Conrardus Bour den Elsenboom staende voor het huys de Croon binnen Heerle ten overstaen van U:Ed: uijt den grondt te neemen ende ter griffie over te brengen ten eijnde om daer meede tot ontdeckinge van de gepleeghe diverijen naeders te doen, soodaenigh als ter rolle sal versoecht worden.

Decreet:

Wordt het versochte dagement en verhooringe geaccordeert (overeenkomen) met last aen den Boode om deselve daertoe behoorlijck te daghvaerden quo facto habeat copiam (na copiëring dezès) etc.”¹³⁾.

Uit het bovenstaende volgt, dat naast de gedupeerde Bour ook nog een andere persoon, met name Ferdinant Kelle, een verklaring onder eede dient af te leggen over zijn bevindingen. De schepenen maken een lijst van vragen op, die aan de twee vorengenoemde personen ter beantwoording voorgelegd en op schrift gesteld moet worden. De bode, Bartholomeus Boijmans, krijgt inmiddels opdracht een achtergebleven tak van de boom op de plaats des onheils te halen om deze te confronteren met de boom staende voor het huis de Kroon¹⁴⁾. Tevens wordt dit stuk hout ter griffie gedeponeerd, om als bewijsstuk in het proces te dienen. Het lijkt mij interessant de lezers de samengestelde vragenlijst, alsmede de lijst van antwoorden daarop gegeven, niet te onthouden.

„Interrogatorien (vragenlijst)

voor

Den Heere Hoogdrossardt deses Landts no:off: informant.

U:Ed:Achtb: gelieven de in margine genomineerde (genoemde) getuygen onder Eede te verhooren over deese naevolgende articulen, haere dispositie (bevinding) in geschrifte te redigeeren (onder woorden brengen) ende daer af aen den Heere informant copije relaxeeren (overbrengen) omme etc.

1. Eerstelijck of hij deponent niet in eigendom is hebbende eene weijde gelegen in de Caumergatzen tot Heerle.
2. Of hij deponent niet in deselve weyde langs de Caumergatze hadde staen eenen Elsenboom, die hij lange jaeren geconserveert hadde om daer af eene groote dack-ledder (ladder) te maecken.

3. Of hij deponent op den vierden deeses loopende maendt Meij des morgens niet en is gekoomen in sijne vors. weijde ende eldaer bevonden, dat hem den voors. Elsenboom aen den grondt afgesaegt ende gestoolen was.
4. Of hij deponent ten selven daege niet alomme binnen den dorpe van Heerle heeft gaan soecken om te sien, of hij sijnen gestoolen Elsenboom niet elders soude connen opvinden.
5. Of hij deponent in dier voegen niet is gekoomen voor het huys genaempt de Croon binnen Heerle, alwaer sijns deponents gestoolen Else boom voor de deure op de straedt tot eenen meyboom opgerecht ende geplandt was.
6. Of hij deponent op sijnen gedaenen eedt can behouden ende verclaeren, dat den Elsenboom die hem deponent in sijne voors. weijde is afgesaegt ende van derwaerts gestoole geworden.
7. Of hij deponent buyten alle andere kenteekenen niet voor reedenen van weetenschappe weet te geeven naementlijk dat hij omtrent twee jaeren geleeden aen sijnen voors. Elsenboom alsoeens noch in sijns deponents weijde staende, omtrent 5 a 6 voeten booven den grondt eenen dooren tacq (dorre tak) heeft afgehouden behoudende de dicke van omtrent.
8. Of niet voor meerdere reedenen van weetenschappe moet bekennen dat ter plaetse alwaer hij deponent aen sijnen voors. Elsenboom in maniere als voor, den tacq hadde afgehouden, sigh niet van tyt tot tyt eene rottigheid geopenbaert heeft.
9. Of deese rottigheydt sigh eenighsints naer den voors. Elsenboom inwaerts gepentreeert heeft.
10. Of deese kenteekenen in allen deelen oock niet gesien ende bevonden worden aen den Elsenboom den welcken voor de deure van het huys de Croon binnen Heerle, tot eenen meyboom opgerecht ende geplandt is.
11. Of hij deponent niet en weet wie hem den voors. Elsenboom uijt sijne weyde gestoolen ende voor de deure van het huys de Croon binnen Heerle geplandt heeft.
12. Of hij deponent op verleden Sondagh geweest sijnde den eersten deeses maendt van mey, des morgensvroegh niet en is gekomen voor de deure van het huys genaemt de Croon binnen Heerle.
13. Of hij deponent aldaer niet gesien heeft eenige jongesellen (ongehuwden) ende getrouwde mans, dewelcke aldaer twee afgekapde boomen gebrocht hadden ende beesigh waeren, om deselve voor het huys de Croon tot meyboom op te reghen.
14. Of niet onder anderen eenen Elsen boom daerbij geweest is.
15. Of hij deponent de voors. getrouwde mans ende jongesellen niet en heeft gekendt, deselve alhier onder sijnen gedaenen eedt met naeme ende toenaemen op te geeven ende te nomineeren" ¹⁵⁾.

Uit een aantekening gesteld op de vragenlijst blijkt, dat aan de gedupeerde Bour de vragen genummerd 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 en 11 moesten worden voorgelegd terwijl van getuige Kelle een antwoord werd verlangd op de resterende „articulen”.

„Conrardus Bour van competenten (bevoegde) ouderdom gedaegt, geeëdt ende gevraegt sijnde over soodanige articulen als den Heere informant op heeden heeft geexhibeert, deponeert (verklaren) als volgt:

Den eersten art: verclaert te affirmeeren (bevestigen)

Den tweede art: affirmat pro ut jacet (bevestigend, zoals gesteld).

Op den derden art: verclaert ten voors. daghe in sijne weyde gekoomen te syn en heeft bevonden dat den voors. boom afgesaegt uyt de gemelte weyde gestoolen was.

De art: 4, 5 en 6 verclaert meede in het geheel te affirmeeren.

Den 7 art: verclaert oock in sijn geheel te affirmeeren en segt verders dat dien tack de dicke heeft gehad van ontrent een cleen kindt sijn armptken het geene noch aen den voors. boom te sien is.

Op den 8 art: verclaert bij reedenen van weetenschappe dat den boom alwaer den tack afgehouden was daer door eenen rottinge off bruijnigheyte in den voors. boom gekoomen was en hetgeene noch daer in is.

Nadruk van artikelen of gedeelten daarvan, zonder toestemming van de redactie, verboden.

UITGAVE : HISTORISCHE KRING „HET LAND VAN HERLE”.

Bestuur : J. J. Jongen, voorzitter; Drs. L. van Hommerich, secretaris; F. X. Schobben, penningmeester.

Redactie-secretariaat en Administratie : Gemeente-archief, Raadhuis, Heerlen, (Tel. 3041, toestel 32).

Abonnementsprijs per jaar : f 2,—. — Losse nummers f 0,75.

Looptijd van het abonnement : uitsluitend per kalenderjaar.

Bij tussentijdse bestellingen worden reeds verschenen nummers, voor zover mogelijk, nageleverd.

Voor betalingen : Postrekening van de penningmeester No. 1882.62 *Waubach*.

Den boode relateert op het versoek vanden momboir en designatie van Conrardus Bour een stuck van eenen Elsenstoeck op gisteren in de weyde van voors. Bour genaempr de Gatze afgesaegt te hebben en het selve alhier in judicio den 6 Meij 1735 overgebracht te hebben.

(wg) Barth. Boijmans.

Decreet:

Gesien het bovenstaende geproponeerde (voorgestelde) met het versoek en relaas daer bij gedaen, scheepenen der Hoofdbancke van Heerle accordeeren aen den Heere informant pericule petentis (gevaar lopende) om den Elsenboom staende geplandt voor eenen meijboom aen het huys de Croon door den gerichtsoode met sijne assistenten soo noodigh uyt den gront te neemen den selven te marqueren (merken) ende ter griffie over te brengen om ten overstaen van de presente (aanwezige) scheepenen geconfronteert te worden teegens het overgebrochte stuck van den stock op heeden ter griffie overgebracht ende daer af naer bevindinge van saecke rapport te doen" 17).

Of gedupeerde Bour zijn eigendom weer in zijn bezit heeft mogen nemen blijft een vraagteken. De hierover handelende stukken ontbreken jammergenoeg aan het geheel.

Het is niet aan te nemen, dat er na dit proces verzwarende bepalingen zijn afgekondigd met betrekking tot de viering van dit feest. Wel is het typerend, dat de archiefbronnen verdere zwijgen over dit soort aangelegenheden.

* *

Uit het vorenstaende hebben we duidelijk kunnen aantonen, dat ook *Heerlen eens het feest van de mei-boom-planting heeft gevierd. Een eventuele wederinvoering zou op grond van deze feiten alleszins gewettigd en verantwoord zijn.* Het tijdstip waarop deze feestelijkheden een aanvang hebben genomen is onbekend evenals de tijd wanneer en om welke redenen dit voor het nageslacht verloren is gegaan. De oudste getuigenissen over de viering in deze streek vinden we in het naburige Aken, waar in een akte van 1225 hierover reeds gewag wordt gemaakt ¹⁸). We kunnen veilig aannemen, dat dit gebruik, komende uit het Eifelgebied, ook in deze contreien langzamerhand zijn weg heeft gevonden ¹⁹). Ook is het zeker, dat practisch iedere plaats in Zuidlimburg dit lentefeest heeft gevierd. En wat is er momenteel nog van overgebleven?

Het onderzoek in deze richting is erg bedroevend. Het gebruik wordt in zijn oorspronkelijke vorm nog gehandhaafd in *Mheer, Montfort, Noorbeek* (St. Brigida-boom) en *Valkenburg* ²⁰). Wel is in de laatste jaren een kleine opbloei te bespeuren in het zuidelijk gedeelte van ons gewest. Zo zien we, dat in de gemeente *Geleen* in 1938, op initiatief van de Carnavalsvereniging, een poging is gewaagd om dit gebruik, dat aldaar zeker in de franse tijd gevierd en voortleefde tot eind vorige eeuw, in ere te herstellen ²¹). Echter zonder veel succes. Tengevolge van de op handen zijnde Tweede Wereldoorlog was de viering geen lang leven beschoren. In 1954 volgt dan de definitieve herleving, thans op initiatief van de plaatselijke schutterij St. Marcellinus en Petrus. Ook de kerkelijke en wereldlijke overheden stemden met deze geste ten volle in ²²). In de gemeente *Schinveld* werd reeds enkele jaren eerder, in 1952, op initiatief van de plaatselijke Kulturele Kring, deze traditie in ere hersteld ²³). Ook te *Broekhem* wordt dit feest nog steeds gehandhaafd ²⁴).

Naast deze opsomming van plaatsen, waar het folkloristisch gebruik met de daaraan verbonden verkiezing van de traditionele „meiliefstes” nog voortleeft, komt ook in de zuidoosthoek van ons gewest een soortgelijk feest voor, zij het dan in een ietwat veranderde vorm. In de gemeenten *Bleyerheide* (1931), *Eygelshoven* (1952 herstel; 1954 eerste koningin), *Nieuwenhagen* (1954) en *Kaalheide* (1957, na 40 jaar) gaan de mei-jongens al dan niet met een versierde den de huizen van de jonge meisjes af. Bij iedere daarvoor in aanmerking komende deur wordt het mei-lied gezongen, waarna de bruid een, naargelang haar draagkracht, goede gave geeft in natura (eieren) of geld, hetgeen nauwkeurig wordt opgetekend in een register. Het meisje, dat het meeste heeft gegeven, wordt dan in een plechtige geheime zitting van de mei-jongens tot meikoningin uitgeroepen. Als teken van haar waardigheid wordt 's nachts de versierde den op of voor haar woning geplaatst²⁵⁾.

N. EUSSSEN

-
- 4) J. SCHRIJNEN; Nederlandse Volkskunde; Zutphen, z.j.; deel I, blz. 172.
 2) Limburger Koerier 27 april 1935; persberichtencollectie Gem.-arch. Heerlen, rubr. 16, sub. Meifcesten.
 3) Nouveau Larousse illustré; Paris, z.j.; deel 5, blz. 845.
 4) Limburgsch Dagblad 3 mei 1934; persberichtencollectie Gem.-arch. Heerlen.
 5) J. SCHRIJNEN: o.c., blz. 173.
 6) De Nieuwe Limburger 31 juli 1958; persberichtenverzameling Gem.-arch. Heerlen.
 7) J. SCHRIJNEN: o.c., blz. 173.
 8) Criminele Rolle 1695—1714, L.v.O. 1885, p. 623; Gem.-arch. Heerlen.
 9) Criminele Rolle 1695—1714, L.v.O. 1885, p. 624; Gem.-arch. Heerlen.
 10) Criminele Rolle 1715—1726, L.v.O. 1886, p. 33; Gem.-arch. Heerlen.
 11) Criminele Rolle 1715—1726, L.v.O. 1886, p. 35; Gem.-arch. Heerlen.
 12) Criminele Rolle 1715—1726, L.v.O. 1886, p. 36; Gem.-arch. Heerlen.
 13) Criminele Rolle 1726—1735, L.v.O. 1887, p. 221; Gem.-arch. Heerlen.
 14) Voor nadere bijzonderheden over het voormalige huis de Kroon, later het Volkshuis, dat in 1953 werd afgebroken, leze men het artikel van de hand van J. HORST: Het huis de Croon en zijn bewoners in de loop der eeuwen; in: Bulletin Land van Herle, 1951, blz. 60, 81, 98 en 126.
 15) Criminele Gedingen 1730—1749, L.v.O. 1899; Gem.-arch. Heerlen.
 16) Criminele Gedingen 1730—1749, L.v.O. 1899; Gem.-arch. Heerlen.
 17) Criminele Rolle 1726—1735, L.v.O. 1887, p. 222; Gem.-arch. Heerlen.
 18) Limburger Koerier 27 april 1935; persberichtencollectie Gem.-arch. Heerlen.
 19) D. J. VAN DER VEN: De Heemliefde van het Nederlandsche Volk. Naarden, 1941, blz. 184.
 20) TH. G. HEYEN: Volksgebruiken in de mei-maand; in: Heemkalender Limburg 1957, 5—18 mei.
 21) Limburger Koerier 29 april 1938; persberichtencollectie; Gem.-arch. Heerlen. De limburgse schrijver ECRIVISE schreef over de mei-den-viering in Geleen een roman: De Meikoningin van Geleen onder het Fransch beheer. Antwerpen, 1885.
 22) Persberichtenverzameling Gem.-arch. Heerlen; o.a. de Gazet van Limburg 5 februari 1954.
 23) Krantenknipsels Gem.-arch. Heerlen; o.a. Limburgsch Dagblad van 29 en 30 april 1954 en 26 april 1957.
 24) Verzameling krantenknipsels Gem.-arch. Heerlen; Limburgsch Dagblad van 2 mei 1956.
 25) Persberichtencollectie Gem.-arch. Heerlen; o.a. Limburgsch Dagblad van 6 mei 1949, 8 mei 1954, 2 febr. 1956 en 25 april 1956 alsmede de Nieuwe Limburger van 16 april 1957.

TERRA SIGILLATA

in het oudheidkundig museum te Heerlen

TERRA SIGILLATA ¹⁾ is rood aardewerk beschermd door een laagje glazuur, dat voor doel heeft de potten waterdicht te maken. Het kan versierd of onversierd zijn. De klei is steeds fijngemalen, goed gezuiverd en gekneet en hard gebrand. In de beste tijd, dat is rond het midden der 1ste eeuw n. Chr., is de wand dun, de klei kersrood en het glazuur glanzend.

Het woord terra sigillata heeft een curieuse geschiedenis doorgemaakt, die wel eens verdient verteld te worden. In de oudheid bezat het eiland Lemnos kleigroeven, die rode en geelachtige klei leverden. De priesters van Diana bereidden er pastillen mee, waaraan zij geneeskundige kracht toeschreven en drukten er als merkteken met een stempel het beeld van een hinde op. De hinde is het dier dat aan Diana was toegewijd. Men heette deze pastillen „Lemnische aarde”, wegens de afkomst of „terra sigillata” wegens de stempel. Alzo kwam het woord in de middeleeuwse handboeken voor apothekers terecht. Na de verovering van Lemnos door de Turken werd de handel voortgezet, maar de pastillen werden met Arabische tekens gemerkt. Ondertussen heeft men in Duitsland ook rood- en geelachtige klei ontdekt en onmiddellijk begrepen welk profijt daarmee te maken zou zijn. Men vervaardigde er pastillen waaraan eveneens curatieve eigenschappen toegeschreven werden en men leverde ze aan de apothekers. De pottenbakkers willen er ook wat bij verdienen en beginnen nu theepotten uit rode aarde te fabriceren. Wie thee uit dergelijke potten dronk was onmiddellijk van een hele hoop kwalen genezen. Onder de invloed van het Humanisme groeit vanaf de XVIe eeuw de belangstelling voor de griekse en romeinse oudheden, voor de munten, de inscripties, de beeldjes en ook voor het aardewerk, bijzonder voor het rode dat in het oog sprong. Weldra ontdekte men gelijkenis tussen de voornoemde theepotten en het rode Romeinse vaatwerk en men noemde het „terra sigillata” en zo ging het woord uit de artseneijboeken in de archeologie over en het leeft er nog in voort zonder dat de meeste archeologen weten waar het woord vandaan komt (J. Breuer, Rev. belge d'Arch. et d'Hist. de l'Art., 1940, p, 154 vv.).

De geschiedenis der terra sigillata-industrie is vrij goed gekend, niet alleen dank zij een reeks welgedateerde kampen en nederzettingen, maar ook omdat verschillende centra van fabrieken weergevonden zijn, waarvan men bijgevolg de techniek, de gebezigde kleisoorten, de vormen, de versiering met grote nauwkeurigheid kent. De studie der terra sigillata welke in de musea bewaard wordt, is deze gegevens dan nog komen aanvullen.

Het oudste vaatwerk van deze soort dat in Gallië (Frankrijk) gevonden

werd is uit Italië afkomstig en wel voornamelijk uit de fabrieken van Arezzo, in Etrurië. Het werd voornamelijk aangetroffen in de vroegste kampen van de Rijn, die onder Augustus en in het begin der regering van Tiberius bezet waren. Het werd er op de officierentafel gebruikt. In het binnenland treft men italiaanse terra sigillata aan in de hoofdplaatsen van civitates die druk bezochte markten moeten geweest zijn. De invoer uit Italië werd stop gezet rond de jaren 21—25 n. Chr. gedeeltelijk wegens de gallische opstand van die tijd, gedeeltelijk ook wegens de concurrentie der Zuidgallische fabrikanten, die zich in het begin onzer tijdrekening te La Graufesenque, Montans en Banassac gevestigd hadden.

Deze Zuidgallische fabrieken hebben in onze streken geleverd vanaf de regering van keizer Tiberius tot het einde der 1ste eeuw en hebben een tijd lang de gehele markt van Gallië beheerst. Zij brachten vele nieuwe vormen op de markt, zowel versierde als onversierde, die weliswaar van minder kunstmaak getuigen dan de Arretijnse, maar practischer waren en beter geschikt voor het vervoer.

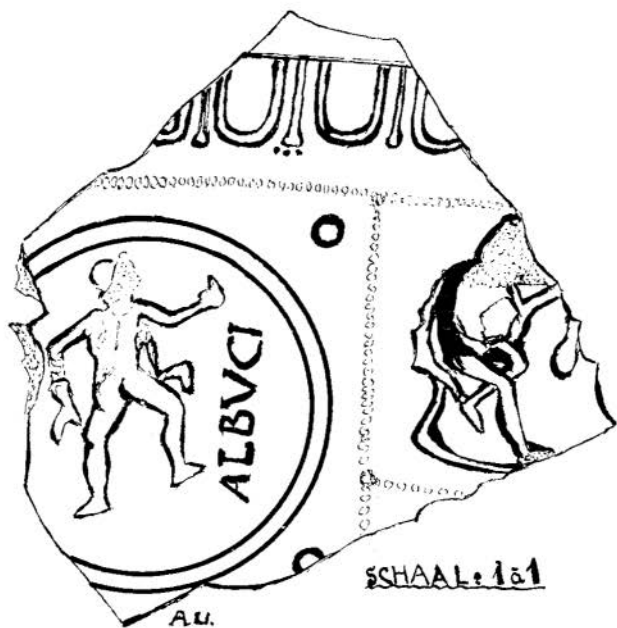
Rond het jaar 40 n. Chr. werden de eerste fabrieken in Middengallië opgericht, voornamelijk te Lezoux, Lubié en Vichy. Zij werkten tot rond 160—170 n. Chr. en moesten dan hun werkhuizen sluiten wegens de concurrentie der oostgallische fabrikanten.

Het Rijngebied, waar talrijke troepen gelegerd waren en aanzienlijke burgerlijke nederzettingen zich gevormd hadden, was voor de pottenbakkers een groot afzetgebied. Ook togen weldra enige fabrikanten van het zuiden en het midden van Gallië naar Oostgallië om dichter bij dit afzetgebied hun ovens te bouwen en alzo besparingen op het vervoer te doen. Op het einde van de 1ste eeuw werden de eerste fabrieken in het oosten van Gallië gesticht, b.v. te Trier, Avocourt, Luxeuil, La Madeleine, Lavoye, Heiligenberg, Rheinzabern enz. Sommigen trokken over de Rijn en vestigden zich te Westerndorf en Kräherwald. Deze laatste fabrieken hebben minder dan de voorafgaande in onze landen geleverd wegens de afstand, die de waar af te leggen had om onze markten te bereiken. Zij waren meer op het lokaal verbruik en op de cliënteel van de Donaulanden aangewezen ²⁾).

VORM: DRAGENDORFF No. 37.

Op het einde der eerste eeuw na Chr. verdwijnt de vorm Drag. no. 29 om plaats te maken voor Drag. no. 37. Deze meest voorkomende vorm in het heerlens museum verschijnt in de overgangperiode van La Graufesenque, tijdens de regering van keizer Vespasianus (68—79 n. Chr.). Het is een half-bolvormige kom, versierd met een eierlijst, waaronder een brede band met reliefs. Bestond de versiering van Drag. 29 nog hoofdzakelijk uit rankornamenten, motieven dus ontleend aan de plantenwereld, thans bij Drag. 37 wordt deze versiering veelvoudig en komen er eveneens mens- en dierfiguren voor. Nu vinden ook de metopen en de medaillons veel toepassing. De vorm Drag. 37 zelf hand-

haaft zich vrijwel tot het einde der Terra-Sigillata industrie, maar de versieringen ondergaan veel veranderingen en zijn minder fraai dan in het begin der 1e eeuw. Ook het produkt zelf gaat langzamerhand achteruit, vooral in de 2e en 3e eeuw; de glazuur en de kleur spreken van een geleidelijke aftakeling der techniek, de scherf wordt dikker op de breuk, kortom alles wijst er op dat de glanstijd voorbij is.

Niettemin wordt er veel gefabriceerd. Nieuwe fabriekscentra verrijzen en zoals reeds in een vorig artikel opgemerkt speelt Oostgallië en de streek rond Trier hierbij een grote rol.

Wat nu de versiering van Drag. 37 betreft, zien we als nieuw verschijnsel de *eierlijst*. Deze lijst waarvan de ornamenten doen denken aan „eieren”, vandaar de naam, is onder de brede gladde wand aangebracht in tegenstelling met Drag. 29, waarbij deze lijst ontbrak. Dit is een merkwaardig verschijnsel en speelt bij de datering dezer vormen een grote rol. De meeste pottenbakkers herkent men namelijk aan hun eigen specifieke eierlijst. Ook de „bijstreep” naast het eivormig ornament kan verschillend zijn, zoals glad of gedraaid en eindigen in een ronde punt of meerdere puntjes. Dit verschil in eierlijst en bijstreep draagt er veel toe bij het betreffende produkt juist te dateren en te localiseren. De metopenversiering bestaat uit vierkante ruimten, die ook onderverdeeld kunnen zijn. Deze ruimten worden vaak door parelrijen gevormd, zoals men op de tekening kan zien. Ook is de onderverdeling der metope even zichtbaar.

De versiering met grote medaillons wordt vooral toegepast in de laatste

periode van Lezoux (Middengallië) van 110 tot het midden der 3e eeuw n. Chr., een tijdstip dat tevens het einde betekent van dit voornamelijk pottenbakkerscentrum. De naam van de pottenbakker ALBUCI(VS) is duidelijk in het medaillon aangegeven en stamt dus uit deze periode.

De naaktfiguur links stelt waarschijnlijk een fakkeldragende Putto voor ³⁾. De zittende figuur rechts vermoedelijk de God Jupiter. De scherf is bruinrood, weinig glanzend; de figuren zijn goed weergegeven maar beschadigd.

Onder alle fabrieken neemt Lezoux de eerste plaats in vanaf de regering van Trajanus (100 n. Chr.). Er werd veel geëxporteerd, zeer zelden zuidwaarts ⁴⁾, vooral naar het noorden, naar de Rijnstreek, ons land en Engeland, waar herhaaldelijk Lezoux-aardewerk werd opgegraven, een bewijs ook, dat de Terra Sigillata in de toenmalige Romeinse wereld zeer op prijs werd gesteld ⁵⁾.

A. ULRICH

1) Ten gerieve van de niet-ingewijde lezer volgt hier een algemeen oriënterende inleiding.

2) Dit citaat is genomen uit: H. VAN DE WEERD: Inleiding tot de Gallo-Romeinse archeologie der Nederlanden. Antwerpen, 1944, blz. 216—218.

3) Vgl. P. KARNITSCH: „Die verzierte Sigillata von Lauriacum”. Linz, 1955, Taf. 4, fig. 3.

4) Een versierde kom met de naam Albucius werd gevonden te Rome (Déchelette, „Les vases sigillés de la Gaule Romaine”. Paris 1904. I. p. 109).

5) Britain may be regarded as the chief market for Lezoux ware e.g. at Newstead during the second occupation (140—180 A.D.) when the decorated Sigillata is almost exclusively of Central Gaulish importation.

(OSWALD & PRICE: „An Introduction to the study of Terra Sigillata”, Londen, blz. 19, III.)

NAAR AANLEIDING VAN DE VONDST VAN EEN houten inscriptiebalk

Op 29 januari 1959 werd bij de afbraak van oude huizen, gelegen aan de oostzijde van de Geerstraat een houten balk aangetroffen met de volgende inscriptie:

ANNO 1741 DEN 13 MEY IS OPGEREICHT DIT
HUYS DOR WILHELMUS STARMANS SEINE HUYS
VROUW YDA ROOS DIT HUYS STADE IN GODTS
HANDT GODT BEWAER ES VOR VIER EN BRANDT

De lengte van de balk bedraagt 89,7 cm. terwijl de gemiddelde hoogte 18,2 cm. is.

De balk bevond zich boven een deur, die uitzicht gaf op het zuiden, hier dus in de richting van de Schinkelsteeg (ook wel genoemd Kamergats of Vraatzegats).

ANNO 1744 DEN 13 MEY IS OP GEREICHT DIT
HUYSDOR WILHELMUS STARMANS SEINE HUYSDOR
VROUW YDA ROOS. DIT HUYSDOR IN GODTS
HANDT. GODT BEWAER ES VOR VIER EN BRANDT

Enkele nadere gegevens betreffende de bouwers van het huis:

WILHELM STARMANS

+ 22/12-1777

IDA ROSS

☆ 13/3-1712 als dochter van
Nicolaas Ross × Ida Quaedvliegh

+ 21/7-1779

× 1/5-1735

getuigen: Wilhelmus Schepers en
Anna Catharina Dederen,

als bijzonderheid ware hier nog te vermelden,
dat diezelfde dag ook huwden:

Joannes Starmans × Agnes Plum,
ook weer met dezelfde getuigen.

KINDEREN uit het huwelijk Willem Starmans × Ida Ross:

1) Henricus;

☆ 12/2-1736

getuigen: Jacobus Starmans en Maria Margaretha Ross

2) Nicolaus;

☆ 21/2-1737

getuigen: Antonius Starmans en Anna Ross

3) Antonius Henricus;

☆ 24/3-1740

getuigen: A. R. D. Antonius Quaedvlieg, pastoor en Maria
Catharina Schils

4) Joannis Wilhelmus;

☆ 25/7-1741

getuigen: Wilhelmus Scepers nomine R.D. Joannis Wilhelmi
Fontini en Maria Heuschen

× 11/5 met Maria Ida Schils, dochter van Caspar Schils en
Gertrude Harst

☆ 10/1-1740

+ 26/1-1786

5) Henricus (Wilhelmus);

☆ 8/12-1743

getuigen: Nicolaus Cupers en Joanna Catharina Ritzen

(N.B. De doopakte geeft alleen de naam Henricus aan, terwijl de stamtafel van de fam. Ross de naam geeft van Henricus Wilhelmus.)

6) Maria Agnes;

☆ 5/3-1745

getuigen: Hubertus Scepers en Maria Agnes Schilts

7) Theodorus Henricus;

☆ 5/9-1748

+ 13/12-1792

× 22/11-1772 met Joanna Margaretha Schils,

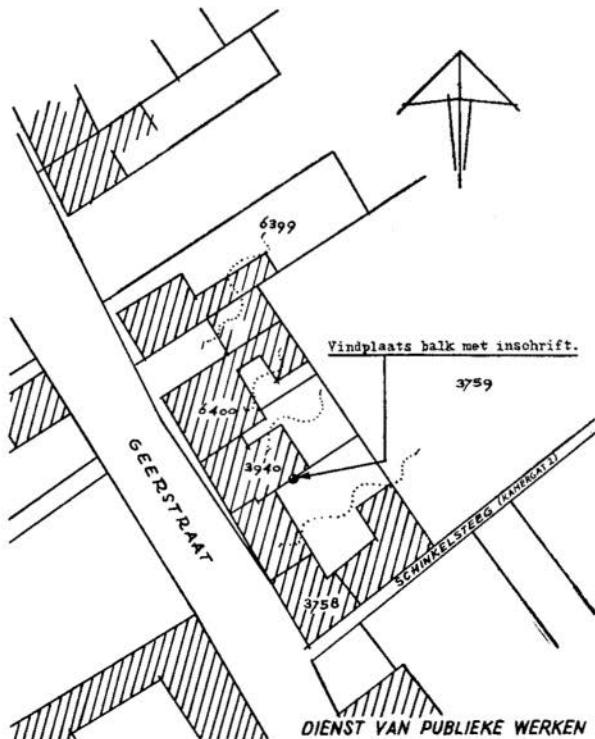
☆ 15/2-1736

dochter v. Caspar Schils en Gertrude Harst

(N.B. Zie stamtafel Ross, gemeentearchief Heerlen; de doopboeken vertonen een hiaat van 15/8-1748 tot 4/1-1749.)

Het pand was plaatselijk gemerkt Geerstraat 8 en was kadastraal bekend onder sectie D nr 3940.

GEMEENTE HEERLEN SITUATIE SECTIE D
SCHAAL 1A 500

Overzicht van de bewoners:

- 1741 : gebouwd door Willem Starmans × Ida Ross
- 1842—1890 : in bezit van de gebroeders Lodewijk en Nicolaas Starmans, landbouwers. (We mogen hier wel aannemen, dat het huis in de tussenliggende jaren ook in eigendom is geweest bij de fam. Starmans.)
- 1890—1914 : t.g.v. een splitsing komt het in handen van de hoefsmid Nicolaas Frijns × Clara Honée.
- 1914—1938 : verkoop aan de logementhouder Joseph Dohms
- 1938—1955 : t.g.v. een scheiding in handen van Willem Joseph Hubertus Kooymans × Maria Theresia Nicolina Dohms
- 1955 febr. 10 : de gemeente Heerlen ruilt dit pand tegen de woning Schandelerstraat 36
- 1959 : afbraak.

L. v. H.

historische chroniek

---

1. GESCHIEDENIS VAN HOENSBROEK.

Door ons medebestuurslid de heer P. A. H. M. Peters, gemeente-sekretaris van Hoensbroek, werd een 202 blz. tellend geschiedboek over Hoensbroek uitgegeven. De kundige auteur behandelt hierin hoofdzakelijk perioden uit de latere geschiedkundige tijden en bundelt hierin meerdere artikelen, die reeds in ons Bulletin van zijn hand waren verschenen. De keurig verzorgde uitgave mocht tot stand komen in samenwerking met ons Kringbestuur.

2. AANKOOP ROMEINSE MUNTEN.

Van de heer J. Leufkens, alhier, werd een groot aantal romeinse munten, te Heerlen gevonden, door het Gemeentebestuur aangekocht; specificatie: munt van de romeinse kolonie NEMAUSUS (Nimes), zeer vroeg; zilveren munt van keizerin JULIA AUGUSTA (17 v. - 13 n. Chr.); munt van keizer NERO - DRUSUS (31-33), zeldzaam; munt van keizer VESPASIANUS (69-79); munt van keizer NERVA (96-98); zilveren munt van TRAIANUS (98-117); munt van keizer MARCUS AURELIUS (161-180); munt van keizer SEPTIMIUS SEVERUS (193-211), van zilver; munt van keizer ALEXANDER SEVERUS (222-235), uniek voor Heerlen; zilveren munt van MAXIMINUS (235-238); munt van keizer GORDIANUS III PIUS (238-244); munt van keizer CONSTANTIUS CHLORUS (292-304); munt van keizer CONSTANTINUS MAXIMUS (306-337); 2 munten van keizer CONSTANTINUS II (317-337); munt van

keizer MARTINIANUS (323 of 324); munt van keizer CONSTANTIUS GALLUS? (351-354); munt van keizer GRATIANUS (367-383); munt van keizer VALENTINIANUS II (375-392) en een munt van keizer THEODOSIUS I (379-395).

Voor het museum betekent zulks wederom een kostbare aanwinst als bewijs- en studie-materiaal.

3. JAARVERGADERING VAN HET „LAND VAN HERLE”.

Op 24 febr. j.l. hield onze Kring zijn goed bezochte jaarvergadering in hotel Robertz. Onze voorzitter de heer J. J. Jongen hield een interessante causerie over het middeleeuws kasteelwezen in het algemeen, waarna hij zijn betoog met talrijke en zeer fraaie lichtbeelden (kleuropnamen) uit onze eigen omgeving toelichtte. Een wél geslaagde bijeenkomst!

4. STREEKDAG.

Het Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap hield op 21 april j.l. zijn grote streekdag te Heerlen. In de voormiddag kwam het talrijke gezelschap ($\pm$ 130 personen) in de Raadszaal van het Heerlens Stadhuis bijeen, waar drs. L. van Hommerich een betoog hield over de stand van zaken betreffende de Heerlense geschiedbronnen. Voorts gaf hij aan de hand van lichtbeelden een korte uiteenzetting over de „vesting-vrijheid” van Heerlen.

De namiddag-excursie door het voormalige Heerlener land onder leiding van de heer J. J. Jongen werd eveneens een instructieve rondrit.

Tijdens de avondbijeenkomst in het Europahotel vergastte prof. dr Edelman uit Wageningen ons op een betoog over criteria van terreinverkaveling door de Romeinen in deze streken: een nieuw gezichtspunt van studie om tot betere kennis te komen van de romeinse bestuursperiode.

De voorzitter dr E. Batta mocht terecht met grote voldoening op deze jaar-bijeenkomst terugzien.

AANVULLING:

Aan de kop van de eerste bladzijde van de vorige aflevering gelieve men toe te voegen: 9e jaargang, aflevering 1, jan.-febr. 1959.

L. v. H.

Overzicht Aktiviteiten 1958

- 8 jan.: Vergadering van de Kring Heerlen van Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap.
Spreker: de heer drs L. E. M. A. van Hommerich te Heerlen.
Onderwerp: de limburgse Statencolleges in hun geschiedkundig verleden.
Aanwezig: 78 personen.
- 4 febr.: Vergadering van de Kringleden;
de heer drs P. L. M. Tummers uit Vaals besprak een tekst van de heer W. Lindelauf z.g. over de uitgangen -ich en -mich in het Heerlens dialect;
In aansluiting hierop bleef het bestuur van de Kring Heerlen van Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap nog in vergadering bijeen.
- 3 mrt.: Vergadering van de Kringleden;
1) de heer Drs L. E. M. A. van Hommerich besprak enkele archiefstukken, die betrekking hebben op Waubach en de Groenstraat (1609-1663).
2) de heer J. J. Jongen sprak vervolgens over limburgse kastelen; met lichtbeelden.
- 27 mrt.: Jaarvergadering van Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap te Heerlen.
Spreker: dr J. E. Bogaers te Amersfoort.
Onderwerp: resultaten der jongste opgravingen in romeins Heerlen.
Aanwezig: 69 personen.
- 6 mei: Vergadering van de Kringleden;
de heer P. G. G. Jongen gaf een overzicht over de oudste bewoners van Zuidlimburg;
- 7 juni: Excursie voor de Kringleden + genodigden naar Raeren (2 kastelen) en de voormalige proosdij van Reichenstein, stichting der hertogen van Limburg;
aantal deelnemers: 45 personen.
- 7 juli: Excursie voor de Kringleden naar de Heerlerheide onder leiding van ons lid de heer H. A. Beaujean, die ter plaatse belangrijke geschiedkundige feiten en plekken memoreerde en aanwees;
- 8 sept.: Vergadering van de Kringleden;
de heer Frusch uit Kerkrade bracht enige nieuwe gezichtspunten naar voren aangaande het bokkenrijdersvraagstuk;
- 20 sept.: Excursie naar Tongeren ter bezichtiging van de tentoonstelling „Tongeren romeins trefpunt” bij gelegenheid van de opening van het nieuwe museum aldaar ;
aantal deelnemers: 51 personen.
- 4 nov.: Vergadering van de Kringleden;
de heer F. X. Schobben gaf een verslag van de Rome-reis, georganiseerd door Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap;
- 1 dec.: Vergadering van de Kringleden;
de heer P. A. Schols sprak over de Bandkeramici;